



---

## Freta

---

**Dzielnice:** Śródmieście

**Osiedla:** Nowe Miasto

**Atrybuty:** Nazwy pochodzące od wyrazów pospolitych

**Rok utworzenia nazwy:** XV

---

## Opis

Nazwa wywodzi się od staro-łacińskiego słowa freth pastwisko. Tak określano nieuprawne podmiejskie pola, służące czasami jako place targowe. Jej pełna nazwa miała brzmieć Fretha Novae Civitatis, czyli Ugór nowomiejski. Pierwotnie był to fragment drogi do Zakroczymia. Jej szeroki kawałek należał do Starej Warszawy, wąski (od dzisiejszego Rynku Nowego Miasta) wytyczono podczas lokacji miasta Nowej Warszawy.

Według innej wersji freta po łacinie błota, a ulica z tego słyneła, póki jej nie wybrukowano.

---

## Ciekawostki

Jest to część dawnego traktu z Czerska do Zakroczymia. Po lokacji Starego Miasta początek zamienił się w plac: mieściły się tu łaźnie, karczmy i szynki dla podróżujących, którzy spóźnili się i nie dostali do miasta. Pierwsza część była szeroka, niejako naturalnie, druga część ulicy, od ul. Świętojerskiej, została wymierzona na przeł. XIV i XV w. i jest znacznie węższa. W 1427 po raz pierwszy pojawiła się ta ulica w dokumentach. Aż do połączenia obu miast w jeden organizm, miasta toczyły wojnę podjazdową o ul. Freta, pragnąc mieć ją całą pod swoją jurysdykcją. Na pocz. XVI w. postawiono tu murowaną giełdę kupiecką, ale pożar z 1544 strawił znaczną część ulicy. Jednak już w 1564 zabudowa była zwarta, mimo, że w większości drewniana. W 1659 feldmarsz. Szwedzki, Arvid Wittenberg kazał zburzyć zabudowę ulicy, przygotowując przedpole do odparcia ataku wojsk polskich, które prowadziły ostrzał z kościoła dominikańskiego pod wodzą gen. Krzysztofa Grodzickiego. W połowie XVIII w. położono bruk, ulica pełniła funkcje handlowe: mieściły się tu karczmy, sklepy, winiarnie, pracownie malarskie, złotnicze, tkackie... Do 1770 zabudowa była już całkowicie murowana. Mieszkali tu wówczas najbogatsi kupcy i rzemieślnicy. Domy podwyższano do nawet 3 pięter, dawano nowe elewacje, zgodne z duchem czasu. W 1788 pożar spalił budynki gospodarcze na tyłach ulicy. W XIX w. nosiła miano ulicy prawników, mieszkało tu bowiem wielu mecenasów i adwokatów; ulica słyneła również z aż 21 pracowni modystek. Rezydowały tu również lepsze prostytutki. Istniało takie powiedzenie: Na Bugaju darmo dają, na Fretówce po złotówce.

Wówczas także intensywnie nadbudowywano kamienice. W 1868 ulicę przedłużono do Franciszkańskiej. Na początku XX w. ulica zubożała: wyniosły się salony mody i zamożni mieszkańcy, napłynęli Żydzi i biedniejsi urzędnicy, robotnicy. Wyburzano stare domy i budowano proste czynszówki, powstało ich kilkanaście. 23.04.1943 oddział GL pod dowództwem Henryka Gustawa Sternhela obrzucił granatami i spalił samochód SS. W 1944 ulica została prawie całkowicie spalona. W latach 1949-55 ulicę odbudowano według wyglądu z czasów stanisławowskich, usuwając wiele istotnych szczegółów (przede wszystkim religijnych) lub zastępując je poprawnymi ideologicznie. Nie odtworzono oficyn, które posiadały wszystkie kamienice, zamiast nich zaprojektowano skwery i zieleńce. Autentyczny pozostał bruk i chodniki z granitowymi krawężnikami.

### **Stan obecny:**

Nr 1: **Kamienica Dulfusowska.** Mieścił się tu od 1525 najstarszy budynek murowany przy Freta, którego właścicielem był Jerzy Baryczka. W XVII w. mieściła się tu giełda kupiecka. Jednak dla prezydenta Warszawy Jana Feliksa Dulfusa, w 1733, wzniesiono nową kamienicę po zniszczeniach potopu szwedzkiego. W latach 1764-5 gościł tu mierzący ok. 3 m. olbrzym Bernard Gilly, którego pokazywano gapiom za opłatą. W XVIII w. zatrzymywała się tu Maria Teresa z Poniatowskich Tyszkiewicz, bratanica SAPa. W 1944 został spalony, jednak ocalała fasada. Odbudowana została w 1950-4 pod kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów. W trakcie rekonstrukcji zamiast figur Najświętszej Marii Panny i św. Jana Nepomucena, ustawiono figury Cerery i Merkurego wykonane przez Stroganowskiego, te jednak również usunięto po kilkadziesiąt lat.

Nr 2: **kamienica** z ok. 1700.

Nr 3: **Kamienica Ambroszkiewiczowska.** Wzniesiona w pierwszej poł. XVIII w. W 2. poł. XVIII i 2. poł. XIX w. odnowiono dom. Na przełomie XIX i XX w. dodano balkon na pierwszym piętrze. Po upadku powstania warszawskiego mieszkała tu grupa robinsonów, którzy czekali na wejście wojsk polskich i rosyjskich. Przebywało tu 22 rannych i sanitariuszka. Po zniszczeniach wojennych pozostały fragmenty portalu. Nie przywrócono boniowania na parterze i balkonu. Kamienicę odbudowano w 1950-4 pod kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów.

Nr 4: **Kamienica Skibiczewskich.** Powstała jako dwa osobne domy w 1659. Rodzina Skibiczewskich wyremontowała i połączyła obie kamienice w 1846-8 wg proj. Ludwika Adolfa Szmiddeckiego. Kamienicę zburzono w 1944, a odbudowano, pomijając ostatnie piętro w 1951-4 pod kierownictwem Marii Dębskiej-Smogorzewskiej. Dodano frymuśny portal, nie odtworzono okienników drugiego piętra.

Nr 5: **Kamienica Pod Samsonem.** Zbudowana w 1770 dla prezydenta Warszawy Jakuba Maraszewskiego w stylu Ludwika XVI, być może wg proj. Jakuba Fontany. Przy budowie wykorzystano fragmenty murów starszego domu. W latach 1804-6, kiedy Warszawa była pod zaborem pruskim, mieszkał tu niemiecki romantyk Ernest Teodor Amadeusz Hoffmann. Jako urzędnik nadawał on nazwiska Żydom, jego dzieła to np. Rosenberg, Goldszmit, Morgenstern... W 1832 mieszkał tu Ludwik Kondratowicz. W 1944 ocalała część fasady i wystrój, płaskorzeźby z XVIII w. przedstawiające Samsona z lwem i Dalilę obcinającą włosy Samsonowi. Nie odtworzono po wojnie natomiast napisu łacińskiego Soli Deo honor et gloria (Bogu Jedynemu cześć i chwała), natomiast nieco niedokładnie napis na lewym balkonie: Tę kamienicę ze starości zniszczoną od fundamentów zbudował J. M. roku 1770. Prace nad odbudową w 1950-4 prowadzili Stanisława i Jerzy Dutkiewiczowie. Dziś, od 1976, mieści się tu Galeria Azjatycka Muzeum Azji i Pacyfiku, dzięki przekazaniu zbiorów przez Andrzeja Wawrzyniaka.

Nr 6: **Kamienica Finkiewiczowska.** Powstała w 1. poł. XVIII w. dla Finkiewiczowej. Odnawiano ją

na przeł. XVIII i XIX w. W czasie 2 wojny została częściowo zburzona. Odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Krystyny Jakimowicz Malinowskiej, bez dekoracyjnych nadokienników.

Nr 7: **Kamienica Dybińskich lub Pod Okiem Opatrzności.** Powstała w 1764-70 dla kowala Franciszka Dybińskiego i jego żony Marianny. W 1832 mieszkał tu malarz Aleksander Kokular. W 1944 została prawie całkowicie zburzona, odbudowano ją w 1951-4 pod okiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów. W trakcie odnowy wizerunek Oka Opatrzności zamieniono na kosz z kwiatami.

Nr 8 \10: **kościół św. Jacka Odrowąza.** Był to pierwszy kościół na świecie dedykowany temu świętemu. Dominikanie osiedlili się tu w 1603 i mieszkali tu aż do 1864, kiedy to car w ramach represji popowstaniowych skasował zakon. Powrócił on tu w 1947. Uważany był on za najbogatszy i największy zakon w Warszawie. Dominikanie prześcigali się w pomysłach na ciekawe i trafiające kazania. Np. Upiłem się, upiłem! Ale nie śmierdzącą gorzałką lub szkaradnym piwskim, ale upiłem się słowem Bożym, którym i was poczęstować myślę! Zakonnicy utworzyli Bractwo Różańcowe i odbywali słynne procesje różańcowe ulicami Nowego Miasta w październiku. Nawet w czasie zaraz najgorszych spowiadali przez kraty mieszczan. Jednak, mimo takiej estymy, narazili się na wygnanie: niechący przyjęli pod swój dach konfederatów, pragnących uprowadzić króla Stanisława Augusta; cudem jedynie uniknęli kasaty po przeprowadzeniu śledztwa. W 1605 kamień węgielny położył bp kamieniecki Wawrzyniec Goślicki, a budowę nadzorował Jan Włoch. Kościół powstawał od 1604. Do 1612 ukończono prezbiterium, 1626 korpus, a w 1639 dach. Powstał on z pieniędzy zakonnych, szczególnie oj. Wojciecha Sękowskiego i Wojciecha Baryczki. Kościół projektował prawdopodobnie Giovanni Trevano. W 1606 powstała już kaplica południowa, którą w 1632 przekształcono w kaplicę rodu Radziejowskich z fundacji wojewody rawskiego Stanisława Radziejowskiego, a w 1609 kaplica północna z fundacji Jadwigi i Marcina Mińskich. W 1613 podwyższono o piętro. W 1661 dopiero konsekrowano kościół, uczynił to bp poznański Wojciech Tolibowski. W 1657 odbudowano kościół po potopie szwedzkim. W 1660-7 rozbudowano kościół o kruchtę, skarbiec i zakrystię. W 1679-80 Christian Makini nadzorował odnowę fasady. W 1717 wystawiono chór i nową kruchtę wg proj. Jana Chrzyciela Ceroniego. Po kasacie zakonu świątynia stała się kościołem filialnym fary nowomiejskiej. Od 1820 znajdował się tu wspianały ołtarz i 18 ołtarzy bocznych, wiele pomników i epitafiów. W latach 1823-25 powstały arkada sklepów dominikańskich od klasztoru do kamienicy nr 12 wg proj. Hilarego Szpilowskiego. Wiązało się to z rozkazem usunięcia drewnianych kramów z ulicy, gdyż szpeciły one wygląd traktu. O owe kramy nawet rozpętała się bitwa, kiedy przystąpiono do ich likwidacji. Liczne remonty przeprowadzano w XIX w. W 1944 kościół został zburzony w trakcie bombardowania, grzebiąc w gruzach ponad tysiąc ludzi szukających tu schronienia. Odbudowę w 1953-9 kierowała Halina Kosmólska. Po odbudowie ściągnięto tu wyposażenie z innych dominikańskich obiektów i rozebrano kramy dominikańskie jako pozostałości szlachecko-burżuazyjne. Zamiast tego na kamienicy nr 12 namalowano trójkę murarską z taczkami, kielniami i rusztowaniem. Po latach zamalowano ich. Wnętrze specjalnie stylizowano na gotyckie, aby wydawało się starsze i dostojniejsze. Na fasadzie rzeźby MB z Dzieciątkiem, św. Jacka i św. Dominika, które powstały w 1679-80. Tylko św. Dominik jest powojenną rekonstrukcją. Zastąpiły one starsze figury, zniszczone w czasie potopu. Wnętrze było odnawiane i uzupełniane staraniem Damiana Dzieszковского, dominikanina. Były tu więc: kilkanaście pięknych ołtarzy (jeden przeniesiony z kościoła Bernardynów na Pradze), tabernakulum proj. Szpilowskiego, ambona z 1749, organy z 1717, obrazy Hadziewiczza, Gersona, nagrobki, epitafia... Zachował się manierystyczny nagrobek wojewodziny podlaskiej, Katarzyny Ossolińskiej, ufundowany przez jej męża Jana Zbigniewa Ossolińskiego w 1607. Manierystyczny z wapienia pińczowskiego, z figurą zmarłej i postaciami cnót. Była to kobieta dość lekkich obyczajów, ale bardzo bogata, co widać po nagrobku. Zastosowano zasadę lęku przed pustką. Autorem jest pewnie artysta z Krakowa. Nagrobek Anny Tarnowskiej z Dobrzykowskich znajduje się w kaplicy północnej. Była to kasztelanowa Konarska; Wykonany został z marmuru w 1608, a zamówiony przez samą kasztelanową kilka lat przed śmiercią. Napisy, wychwalające cnoty zmarłej są po polsku, co było wtedy ewenementem. W 1961 powróciły tu z

Jarosławia i Krakowa olejne obrazy z XVII w., gloryfikujące zakon. Znajdują się tu również obrazy z kościoła w Żółkwi (Ukraina) pędzla Izydora Jabłońskiego z 1868: Wniebowzięcie MP i św. Jacek Odrowąż. Figura Najświętszej Marii Panny Łaskawej z Podkamienia (Ukraina) w nawie głównej, z ok. 1750. Wykonał ją prawdopodobnie Tomasz Ferszer z Lwowa. Taki typ pochodzi z Włoch, z Faenzy, a charakteryzuje się złamaną strzałą w dłoni, co oznacza, że Madonna chroni przed Gniewem Bożym. Rzeźba Chrystusa u słupa powstała w 1754, wykonana przez artystę lwowskiego Antoniego Osińskiego. Pochodzi z lwowskiego kościoła dominikanów. Obrazy poświęcone gloryfikacji dominikanów: Chrzest księcia indiańskiego, św. Róża Limańska, św. Pius V (autor lubliński Tomasz Muszyński w 1671-2 na zlecenie przeora Franciszka Grabieckiego), św. Ludwik Bertrand, Szkoła św. Alberta Wielkiego, św. Tomasz z Akwinu ze św. Bonawenturą (1673-4 autor anonimowy z Warszawy, z fundacji Stanisława Baryczki), św. Jacek wypędzający diabła z drzewa, św. Tomasz z Akwinu i jego uczniowie (koniec XVII w.). Po kasacie zakonu przeniesiono te obrazy do klasztoru w Jarosławiu i do Krakowa i powróciły tu w 1961. Rzeźby grupy Ukrzyżowania z XV \ XVI w. Nagrobek Stanisława Jana Skorobohatego, skarbnikiewicza litewskiego z 1683, wykonany przez Mistrza wilanowskiej fasety Lata z fundacji bp płockiego Stanisława Dąbskiego, być może wg proj. Tylmana z Gameren. Epitafia Reginy Sroczyńskiej z 1689, opata sulejowskiego Stanisława Hieronima Potkańskiego z 1780, Stanisława Milewskiego z 1892, Marii ...szczyk z 1894, Józefa Butwiłowicza i rodziny z XIX\XX w.. Tablice inskrypcyjne rodziny Menianinów z Jazłowca (Ormianie) z 2. poł. XVII w., Anny Wielogłowskiej z 1706. Tablica pamiątkowa poświęcona Janowi Kilińskiemu z jego popiersiem i figurą szewca przy armacie z 1919 autorstwa Stanisława Makowskiego z fundacji cechu szewskiego. Kaplicę Kotowskich pw. Św. Dominika wg planów Tylmana z Gameren postawił Józef Szymon Belotti w 1691-4. W 1969-74 odbudowano zniszczoną kopułę pod kierownictwem Haliny Kosmólskiej. Fundatorem był stolnik wyszogrodzki Adam Kotowski jako mauzoleum jego i jego żony. Pochodzący z chłopstwa Kotowski, dzięki inteligencji dorobił się majątku i otrzymał indygenat. Małgorzata pochodziła z mieszczaństwa. Byli to mecenas sztuki i dobrodziej klasztorów dominikanów, franciszkanów i pijarów. Zachowała barokowe wyposażenie z XVIII w. z marmurowym portalem, ołtarzem i epitafiami z portretami fundatorów na blasze. Trumny stolnika wyszogrodzkiego Adama Kotowskiego i Małgorzaty Kotowskiej znajdują się w krypcie. Na zewnątrz umieszczona jest tablica komemoracyjna małżonków Kotowskich, z łacińskim napisem: Bogu Najlepszem Najwyższemu. Zatrzymaj się, przechodniu, szlachetnych małżonków, pana [i] panią Adama i Małgorzatę Kotowskich, stolnikowstwo Ziemi Wyszogrodzkiej, z cienia ludzkiego zapomnienia na pamięć przywołaj. Ci, z woli Najwyższego życiem, obyczajami i pobożnością dla ojczyzny, miłością, wiernością i oddaniem dla kościoła, świątyni, kaplic i ołtarzy wznoszeniem i wyposażeniem dobrze zasłużeńi, zmarli. Żona mianowicie po dokonaniu swego życia w wieku lat 52 miesiący 10 dni 2 zmarła w roku 1690 w 18 dniu przed kalendami czerwcowymi (powinno być lipcowymi), mąż zaś, wcześniej zbudowawszy tę kaplicę, i sobie i swojej małżonce zapewnił wieczyste modły za zmarłych, po [dokonaniu] swego życia w wieku 67 lat zmarł Roku Pańskiego 1693 w miesiącu listopadzie, dnia 21. Dla tych tu spoczywających prosz o wieczny odpoczynek. Umieszczono tu również obraz MB z Dzieciątkiem (kopia Madonny z Czortkowa), dwa epitafia Kotowskich z malowanymi na blasze portretami. Detale wykonywali Michał Poman i Jakub Bielawski. Restaurację rzeźbiarską w 1973-83 wykonał Ryszard Stryjecki. Kaplica Ciemna p.w. Konania Pana Jezusa pochodzi z lat 1609-12. Kaplica Matki Boskiej Fatimskiej to stara kaplica Matki Boskiej Śnieżnej z 1606, ale po wojnie została z niej jedynie dolna kondygnacja. W kruchcie stoi figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XVII w., prawdopodobnie stanowiąca niegdyś wystrój fasady. Madonna stoi na półksiężycu (symbol Niepokalanego Poczęcia) z berłem i koroną. Na samej fasadzie tablica erekcyjna z łacińskim napisem: Bogu w Trójcy Jedynemu Najlepszem Najwyższemu, Bogurodzicy zawsze Dziewicy i Świętemu Jackowi Odrowążowi zakon kaznodziejski Świętego Dominika świątynię tę i klasztor jako wotum z fundacji pobożnych ofiarował Roku Pańskiego 1614. Dwonnica. Powstała w 1717 wg proj. Jana Chrzyciela Ceroniego (może), przebudowana w 1753-65 po pożarze. W czasie budowania galerii przed kościołem, Szpilowski podjął się przebudowy dzwonnicy, ale do tego nie doszło. W 1944 została spalona, a odbudowana w 1953-65 pod kierunkiem Haliny Kosmólskiej.

Klasztor Dominikanów. Wzniesiony na planie litery T w latach 1639-51 dzięki fundacji rodziny Baryczków. Rozbudowany znacznie w 1733, remontowany w 1657-67 po zniszczeniach potopu, w 1679-80, 1815 po przejściu wojsk Napoleona, 1824-30 i 1872-4. Po kasacie zakonu dom kupiło Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności i założyło tu szkołę i ochronkę. Tutaj, 08.09.1655 burmistrz Aleksander Gajcy wraz z Radą Miasta przyjęli warunki Szwedów i poddali miasto. Król Gustaw obiecał nie niszczyć miasta i zachować w szczególnej opiece. Obietnice szwedzkiego króla okazały się niewiele warte. W bibliotece klasztornej było ponad 3000 ksiąg i wiele rękopisów, ale zbiory zniszczyły wojska Napoleona. W klasztorze również sycono najprzedniejsze miody. W czasie Księstwa Warszawskiego umieszczono tu szpital, a w latach 1824-30 Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego nakazała przeznaczyć refektarz na Szkołę Wydziałową. Po kasacji zakonu w 1864 Towarzystwo Dobroczynności urządziło tu tanią kuchnię, szkołę, bursy i czytelną. Po wojnie klasztor odbudowano w 1947-65 pod kierownictwem Brunona Zborowskiego.

Nr 9: **kamienica Baniuszowska**. Powstała w 1. poł. XVIII dla rajcy Starej Warszawy, Baniusza i jego żony Urszuli. W 1944 została zniszczona całkowicie, odbudowano ją w 1950-4 pod kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów. Przywrócono wtedy detale, skute ok. 1930.

Nr 11: **kamienica Schenka**. W 1821 mieszkał tu Kazimierz Brodziński (1791-1835), poeta i profesor literatury polskiej na UW.

Nr 12: **kamienica Wielądki**. Powstała w 1753 dla kupca korzennego i rajcy Starej Warszawy, Jana Gidelskiego. W 1790-4 mieszkał tu malarz i architekt Innocenty Maraino (scenograf Teatru Wielkiego). Spalona w 1944, odbudowana w 1951-4 pod kierownictwem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów. Kamienicę odbudowano bardzo dokładnie, tylko w jej czasie zaginął kamienny portal. Po rozebraniu po wojnie kramów dominikańskich, które stykały się z kamienicą, w 1954 na ścianie namalowano trójkę murarską z kielniami i rusztowaniem o nazwie &quot;Murarzom Starówki, wykonane przez Bohdana Urbanowicza, Wojciecha Sadleya i J. Wilczyńską. Po kilkunastu latach zamalowano to dzieło.

Nr 13: **kamienica Opelewskiego**. Powstała ok. 1772, prawdopodobnie z kamienicy Huttinowskiej z XVII w. dla rodziny Dulfusów. Jedyna kamienica na Freta, która ocalała w całości po 1944, renowację przeprowadzili w 1950-4 Stanisława i Jerzy Dutkiewicz. W czasie odbudowy zginął kamienny portal i kuta krata. Jednak w czasie powojennej renowacji usunięto XVIII-wieczne figury Chrystusa Zbawiciela i św. Jana Chrzciciela, zastępując je figurami Hutnika i Rybaka. Dziś nisze są puste.

Nr 14: **kamienica Pod Madonną**. Stworzona ok. 1785 z dwóch starszych domów z 1. poł. XVIII w. dla sekretarza loterii warszawskiej, Pawła Arcelewskiego. Na przeł. XIX i XX w. ówczesni właściciele, Maria i Ludwik Filarowscy, nadbudowali piętro z wysokim, mansardowym dachem i ujednociono wreszcie elewacje. W czasie wojny mocno uszkodzona, choć zachowało się kilka oryginalnych detali, jak dekoracyjne drzwi z datą remontu 1753 i medalion z tego samego roku przedstawiający Najświętszą Marię Pannę. Po wojnie medalion zastąpiono kobietą z książką, obecnie powrócono do medalionu. Pracami kierowali Stanisława i Jerzy Dutkiewicz w 1951-4.

Nr 15: **kamienica Salwatora**. Powstała w 1. poł. XVIII w. dla Franciszka Salwadora. Odnawiana w 1. poł. XIX w. Zniszczona w 1944, odbudowana w 1950-4 pod kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów. Na miejscu zniszczonej sztukaterii namalowano fresk z bawiącymi się puttami.

Nr 16: **kamienica Łyszkiewicza**. Powstała w 1790 dla bankiera Macieja Łyszkiewicza z dwóch innych kamienic, złączonych przez B. Sz. Zuga. Kamienice owe należały do kupca winnego Macieja Kurowskiego. W 1790 właścicielem jednej z kamienic był Bonawentura Solari. W latach 1858-74 należała do Wilhelma Gerlacha, właściciela wytwórni sztućców. 7.11.1867 urodziła się tu Maria Skłodowska, gdyż jej mama, Bronisława Skłodowska, prowadziła tu pensję dla dziewcząt. W 1909,

właściciel Jakub Fiszhaut nadbudował kamienicę do 5 pięter. Po takich nadbudowach, w 1935 zawaliła się czteropiętrowa oficyna w podwórzu; mimo wcześniejszych wyraźnych oznak pęknięcia, nikt się tym nie zainteresował. Zginęło 5 osób, rannych zostało 16. W czasie bombardowania 26.08.1944 zginął w tej kamienicy sztab Armii Ludowej: płk Bolesław Ryszard Kowalski, mjr Edward Lanota i płk Stanisław Feliks Nowicki, ppłk Stanisław Kobra Kurland, mjr Anastazy Nastek Matywiecki. O tragedii przypomina tablica na ścianie. Dziś mieści się tu Muzeum Marii Skłodowskiej Curie. Zachował się autentyczny przejazd bramny z XVIII w. Kamienicę odbudowali w 1951-4 Stanisława i Jerzy Dutkiewiczowie.

Nr 17: **kamienica Kalińskich.** Powstała w poł. XVIII w. Ok. 1800 właściciel, Franciszek Dąbrowski, odnowił i dobudował sześciopiętrowe skrzydło od Świętojerskiej. W XIX w. mieściła się tu popularna kawiarnia Szwajcara Rudolfa Miniego, serwująca jako pierwsza w Warszawie poncz i pyszne ciasta. Wprawdzie właściciele się zmieniali (Ludwik Olgiatti, Gustaw, potem Robert Gloger), ale kawiarnia nie traciła na popularności. Pod koniec XIX w. kamienicę strawił pożar. W 1944 zburzona, odbudowana w 1950-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka. Sgrafitti na fasadzie wykonał Bohdan Urbanowicz.

Nr 18: **kamienica Zatorskiego.**

Nr 19: **kamienica Pikiermana.** Powstała w poł. XVIII w., odnowiona pod koniec wieku dla kotlarza Jakuba Heyny, być może wg proj. Zuga. Zniszczona w 1944, odbudowana w 1950-4 pod kierownictwem Stanisława Szurmaka.

Nr 20: **kamienica Dulfusowska.** Powstała w 1. poł. XVIII w. Pod koniec wieku została odnowiona i nadbudowana o 3. piętro dla podczaszego Wiktora Okęckiego. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierownictwem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów.

Nr 21: **kamienica Kawczyńskich.** Powstała w 1. poł. XVIII w dla rodziny Kawczyńskich. Odnowiono ją w XIX w, a w XX dodano mansardę. W czasie renowacji ok. 1930 skuto większość dekoracji. W 1944 kamienicę zniszczono, odbudowano w 1950-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka.

Nr 22: **kamienica Zakrzewskiego.** Powstała w poł. XVIII w. dla Jana Szafranowicza. Ok. poł. XIX w. odnowiono ją,. Przekształcając elewację. Zburzoną w 1944 odnowiono w 1951-4 pod kierownictwem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów.

Nr 23: **kamienica Bołchowiczów.** Powstała w poł. XVIII w., odnawiana w XIX w. W 1944 została zniszczona, odbudowano ją w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka. Z XVIII wieku zostały pionowe podziały i zamknięte łukiem okna drugiego pietra, a z XIX wieku nieumiejętnie wykonane trójkątne nadokienniki.

Nr 24: **kamienica Chroniewskiego.** Powstała w 1. poł. XVIII w. dla rajcy Rybaczewskiego. W XIX odnowiona, zmieniono wtedy elewację. Należała wtedy go Glogerów, znanych cukierników. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów. Podczas odbudowy dodano kamienny portal.

Nr 25: **kamienica Pod Łabędziem.** Powstała w 1784 dla Pawła Głuszyńskiego (herby Łabędź), prawdopodobnie wg proj. Efraima Schroegera. Po 1944 zachowała wystrój fasady, np. balkon z kutą balustradą, pachołki od frontu, odboje od podwórza. Odnowiono ją pod kierunkiem Stanisława Szurmaka. Nie odtworzono jedynie łabędzia nad balkonem, od którego kamienica wzięła swą nazwę.

Nr 26: **kamienica Kumelskiego.** Powstała w 1. poł. XVIII w. dla rajcy Rybaczewskiego. W XIX kamienicę przekształcono i nadbudowano. W 1944 zniszczoną, odbudowano w 1951-4 pod

kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów. Dodano nowy portal, formą wcześniejszy niż kamienica.

Nr 27: **kamienica Hawermana**. Powstała dla prezydenta Nowej Warszawy Piotra Hawermana w 1770. W 1910-14 jej ówczesny właściciel, Stanisław Drzewiecki dobudował 4 piętra i kamienica sięgnęła 7 pięter! Wojnę kamienica przetrwała w pełnej krasie, jednak w 1946 została rozebrana, a w 1955 odbudowano ją tylko do 2-giego piętra w stylu historycznym.

Nr 28: **kamienica Malickiego**. Powstała w 1. poł. XVIII w. jako parterowa z facjatką dla pisarza radzieckiego Warszawy, Malickiego. W XIX w. zupełnie zmieniona i nadbudowana. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów.

Nr 29: **kamienica Pod Okiem Opatrzności**. Zbudowana w 1770-3 wg proj. Jakuba Fontany dla rodziny Kubasiewiczów, na fasadzie była płaskorzeźba przedstawiająca oko opatrności. Na początku istniał na parterze sklep pana Henryka Daum, handlujący salopy dla dam. W 1792 zamieszkał tu Bonawentura Solari, słynny malarz-portrecista Józef Grassi i malarz Kleyn. W 1910 dodano piętro. W 1944 zburzona częściowo, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Elżbiety Kienitz Trembickiej. W czasie rekonstrukcji oko usunięto.

Nr 30: **kamienica Wątrobowicza**. Powstała w XVIII w. na zamówienie Wawrzyńca Wątrobowicza w stylu dworcowym z pięknymi, okutymi okiennicami. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów.

Nr 31: **kamienica Jasińskiego**. Pierwotnie w tym miejscu stał dom, który był siedzibą wójta i sądów ławniczych Nowej Warszawy w XVI w. W 1821 kupiec Jan Alfons Jasiński wybudował tu kamienicę wg proj. Fryderyka Alberta Lessla. W 1911-2 dobudowano 2 piętra. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka na podstawie XIX-wiecznych przekazów ikonograficznych. Między piętrami jest płaskorzeźba z dwoma gryfami, ulubiony motyw Lessla.

Nr 32: **kamienica Breyna**. Powstała w 1780, na jej fasadzie również było Oko Opatrzności. W 1944 została spalona, ale fasada pozostała oryginalna z XVIII w. W XIX w. między oknami umieszczone zostały dwa żeliwne medaliony z puttami i dobudowano piętro. W 1944 częściowo zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów. Nie odtworzono Oka Opatrzności, masek ponad parterem i dekoracji okien drugiego piętra. Zamiast dużej facjaty na dachu znajdują się 3 mniejsze.

Nr 33: **kamienica z ok. 1734**.

Nr 34: **kamienica Weinizerowska**. Powstała na pocz. XVIII w. dla rodziny Weinizerów. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów.

Nr 35: **kamienica Salwatora**. Powstała w poł. XVIII w. dla Franciszka Salwadora. W 1825, będąc własnością mydlarza Jana Fryderyka Schlüssera, została nadbudowana wysokim dachem z mansardą. Odnowiona w 1834 z inicjatywy Tomasza i Magdaleny Włósterów, dobudowali oni również kamienicę od strony Koźlej wg proj. Alfonsa Kropiwnickiego. Na przeł. XIX i XX w. Maria Skorupko podwyższyła kamienicę do 5-ciu pięter. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka na podstawie obrazu Rynek Nowego Miasta Aleksandra Lessera z 1831.

Nr 36: **kamienica Trębalskiego**. Powstała w 1. poł. XVIII w. dla rajcy Trębalskiego. W poł. XIX w. przerobiono elewacje. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisławy i Jerzego Dutkiewiczów.

Nr 37: **kamienica Kopanki**. Najpierw stał tu drewniany dworek Adama Kopanki, w 1778 jednak wystawiono mu kamienicę murowaną, pewnie wg proj. Zuga. Przed wojną była bardzo zaniedbana, odpadały tynki, spadł wazon dekoracyjny. W 1944 spłonęła, ale fasada z XVIII w. pozostała nie ruszona. W trakcie odbudowy w 1951-4 pod kierownictwem Jana Pawłowskiego pomyłono inicjały w medalionie i zamiast A.K. napisano J.L.

Nr 39: **kamienica z ok. 1790**. Po wojnie odbudowana w stylu historycznym, nie mającym nic wspólnego z oryginałem.

Nr 41: **kamienica Zdybałowicza**. Powstała w 1. poł. XVIII w. dla gminnego Nowego Miasta Jana Zdybałowicza. W 1830 dobudowano piętro dla Anny Doroty z H&uuml;bnerów i mistrza profesji mosiężniczej z Lubeki, Jana Russo, prawdopodobnie przez Józefa Lessla. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka.

Nr 42: **kamienica Bocheńskich**.

Nr 43: **kamienica Magierowskiego**. Powstała w poł. XVIII w. dla Jakuba Magierowskiego. Na przełomie XIX i XX w. mieścił się tu ekskluzywny dom publiczny madame Ślimakowskiej. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka, jednak bez pięknej, neorokokowej dekoracji.

Nr 44 \ 46: **Kamienica**. Powstała w 1775 dla piekarzy Marianny i Pawła Bocheńskich. W XIX w. podczas odnowy, usunięto sztukaterie. Pod koniec wieku mieściła się tu wytwórnia katarynek Józefa Ostrowskiego. W 1913 dobudowano 2 pietra dla Ludwika Smorońskiego wg proj. Ranieckiego. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka wg przekazów ikonograficznych z pocz. XX w.

Nr 45: **kamienica Krauzego**.

Nr 47: **kamienica Picolego**. Powstała w poł. XVIII w. dla Picolego. W poł. XIX w. odnowiono kamienicę i przekształcono jej elewację. W okresie międzywojennym dobudowano piętro. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka.

Nr 48: **kamienica Taczyńskiego**. Powstała ok. 1780 dla Szymona Taczyńskiego. Odnowiona w XIX w. W 1944 zburzona częściowo, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka.

Nr 49: **kamienica Karasiewicza**. Powstała w poł. XVIII w. dla Józefa Karasiewicza. W XIX w. zmieniono elewację. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka.

Nr 50: **kamienica z ok. 1770**.

Nr 51: **kamienica Pod Okiem Opatrzności**. Powstała ok. 1760 dla Antoniego Neybauma W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka. Jako jedna z nielicznych zachowała dawne dekoracje do 1944, po dobudowie nie przywrócono zdobień.

Nr 52: **kamienica Pod Matką Boską Łaskawą**. Zbudowana dla rzeźnika Guńskiego ok. 1784. W niszy na I piętrze znajdowała się figura Matki Boskiej Łaskawej, a na II piętrze Baranka Bożego. Do 1816 właścicielem był rzeźnik Wojciech Drażkiewicz, do 1836 Krystian Fryderyk M&uuml;llendorf. W czasie epidemii cholery w 1852 modlono się przed tą figurką. W 1856 odnowiono kamienicę dla kapitanowej Elżbiety z Olszewskich Górskiej, pewnie wg proj. Aleksandra Ordon. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka. Ostała się fasada, jednak w 1955 zdjęto rzeźby z nisz i wstawiono na ich miejsce Dianę i dzika autorstwa Danuty Kolarskiej. Oryginalne rzeźby znajdują się na dziedzińcu klasztoru franciszkanów. Zlikwidowano również



balkony pierwszego piętra.

Nr 53: **kamienica Karasiewicza**. Powstała w poł. XVIII w. dla Józefa Karasiewicza. W XIX w. odnowiono wraz ze zmianą elewacji. W 1880 dobudowano 3. piętro dla Feliksa Rappaporta. W 1944 zburzona, odbudowana w 1951-4 pod kierunkiem Stanisława Szurmaka. Nie odbudowano 3.-go piętra, balkonu na piętrze i ornamentów na fasadzie.

Nr 55: **kamienica z ok. 1784**

**Data nadania nazwy:** pierwsze wzmianki z XV wieku

---